

Формування дискурсивної культури майбутніх офіцерів засобами інноваційних технологій

Проценко Павло Васильович¹

Опубліковано	Секція	УДК
14.04.2023	Освіта/Педагогіка	37.018.46

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7832233>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті пояснено поняття дискурсивної культури майбутніх офіцерів та описано її структуру. Доведено, що формування дискурсивної культури передбачає активізацію комунікативної діяльності особистості шляхом імплементації інноваційних технологій. На основі аналізу науково-педагогічної літератури дано означення поняттю інноваційна технологія, а також обґрунтовано вимоги до інноваційних технологій, які застосовують у процесі формування дискурсивної культури майбутніх офіцерів. З'ясовано, що формування дискурсивної культури майбутніх офіцерів відбувається завдяки використанню інтерактивного навчання, ігрових технологій, тренінгів, інтенсивного навчання, проблемного навчання, кейс-технологій, технологій мережевого навчання, горизонтального навчання, інтерактивної лекції, лекції-конференції. Крім того, автором проаналізовано етапи формування дискурсивної культури майбутніх офіцерів.

Ключові слова: дискурсивна культура, майбутні офіцери, інноваційна технологія, професійний дискурс, комунікативні навички.

Formation of discourse culture among future officers using innovative technologies

Annotation. The article proves that discourse culture is an integral part of professional competence of future officers. High level of discourse culture enables military officers to build oral and written utterances according to linguistic rules, use extralinguistic instruments properly in all possible situations, and interpret professional discourse. On the basis of scientific literature, the author described the structure of discourse culture of future officers and explained each component in details. Also, we found that formation of discourse culture among future officers requires activization of communication skills through modernization of educational process and implementation of innovative technologies. In the context of professional training innovative technology was defined as well-arranged algorithm of procedures and activities oriented towards achievement of pedagogical result under dynamic conditions of educational process. The choice of relevant technology is based upon a number of criteria like systemic character, planning and management, efficiency, repetition, conceptuality, demonstration, and innovation. We outlined innovative technologies used to form discourse culture among future officers. They include the following: interactive learning,

¹ Військова академія (м. Одеса), старший викладач кафедри управління повсякденною діяльністю підрозділів, <https://orcid.org/0000-0002-1989-2606>

problem-based learning, case-technology, network learning, peer learning, interactive lecture, and lecture-conference. The research proved that formation of discourse culture among future officers occurs in three stages: preparatory, communicative, and professional. Each stage suggests using certain activities to enhance the efficiency of educational process. Besides, we showed that innovative technologies have many advantages. They increase communicative skills, develop analytical abilities, creativity, leadership, responsibility, professional ethics, information competence, and motivation. Also, innovative technologies encourage cadets to self-study, work in groups, explore. Further we are planning to provide the methodical recommendation to use innovative technologies in the process of formation of discourse culture among future officers.

Keywords: discourse culture, future officers, innovative technology, professional discourse, communication skills.

Вступ

Гібридна агресія російської федерації проти України, повномасштабне вторгнення на територію нашої держави 24 лютого 2022 року, активні бойові дії критично загострили проблему якісної підготовки майбутніх офіцерів для Сил оборони. Сьогодні процес підготовки офіцерів нової генерації є одним з напрямів трансформації українського війська та імплементації стандартів НАТО до системи військової освіти України [15]. Очевидно, що розвиток усіх видів компетентностей у майбутніх військових фахівців, інтелекту, лідерських якостей, творчих здібностей, загальної та військово-професійної культури позитивно вплине на зростання якості знань курсантів [22], а також зумовить підвищення рівня дискурсивної культури [5].

Аналіз Постанови Кабінету Міністрів України «Про трансформацію системи військової освіти» зі змінами від 30 грудня 2022 року [19] свідчить, що необхідно суттєво посилити фахову підготовку майбутніх військових фахівців, здійснити модернізацію освітнього процесу вищих військових навчальних закладів (далі – ВВНЗ) з урахуванням вимог професійної армії зразка НАТО щодо побудови системи професійної військової освіти [13]. Це, у свою чергу, передбачає імплементацію інноваційних технологій, форм і методів навчання майбутніх військових фахівців, які вирізнятимуться професіоналізмом, володітимуть креативними підходами до професійної діяльності, комунікативними навичками та високим рівнем культури.

Велика кількість науковців вивчали проблему професійної підготовки та формування професійної культури майбутніх офіцерів. Так, О. Марченко, І. Сидоренко [14], О. Мітягін, Д. Вітер, В. Карпенко [15] детально досліджували особливості організації професійної підготовки майбутніх військових фахівців у ВВНЗ. Окрім того, низка досліджень присвячена аналізу передового досвіду зарубіжних країн (І. Зайцев [9], В. Конаржевська [11], Є. Куришко [13], О. Мітягін, Д. Вітер, В. Карпенко [15], Л. Нанівська [17], В. Севрук [22]), що є надзвичайно актуальними в контексті євроатлантичної інтеграції, наближення системи військової освіти України до стандартів НАТО та досягнення інтегрованості особового складу Збройних Сил України з військами країн-партнерів.

Дискурсивна компетентність та дискурсивна культура була предметом наукових досліджень О. Бабіч [3, 4, 5], І. Блощинського [5], С. Боднар [6], Н. Бхіндер [24] та О. Осової [18]. Водночас формування та розвиток комунікативних навичок засобами інноваційних технологій досліджували В. Авраменко, Л. Пархета [1], І. Криворучко [12], Л. Нанівська [17], П. Червоний [23], а особливості формування дискурсивної культури майбутніх офіцерів вивчали О. Бабіч [3, 4, 5], І. Блощинський [5], Н. Бхіндер [24].

Значна кількість наукових розвідок стосується використання інноваційних технологій навчання, у тому числі у процесі професійної підготовки майбутніх

офіцерів. Так, І. Бабій [2] вивчала ігрові технології та перспективи імплементації ігор для розвитку комунікативної компетентності, Н. Бхіндер [7] – горизонтальне навчання та інтерактивне навчання, . Деркач [8] - інтенсивне навчання, а В. Нагорний, Н. Нагорна, Д. Сінченко [16] – інтерактивне навчання та інноваційні лекції. Праці І. Романова [20] стосуються імплементації кейс-технологій для розвитку комунікативних навичок, А. Савицької [21] – проблемного навчання. П. Червоний [23] у своїх дослідженнях детально охарактеризував використання тренінгових технологій в освітньому процесі.

Проте слід зауважити, що сьогодні практично відсутні дослідження щодо опису формування дискурсивної культури майбутніх офіцерів засобами інноваційних технологій. На основі чого ми можемо зробити висновок, що тема дослідження є актуального і потребує детального аналізу, що в перспективі допоможе удосконалити процес професійної підготовки майбутніх військових фахівців та підготувати їх до здійснення дискурсивної діяльності, позитивно вплине розвиток дискурсивного мислення та дискурсивної компетентності, окреслить алгоритм комунікативної взаємодії у відповідності з правилами мови, професійної етики та з урахуванням ситуації.

Мета статті – вивчити поняття дискурсивної культури майбутніх офіцерів та проаналізувати особливості її формування засобами інноваційних технологій.

Результати

Професіоналізація військової освіти є основною тенденцією підготовки майбутніх офіцерів у країнах НАТО. Варто зазначити, що освітній процес у ВВНЗ спрямований на формування готовності курсантів не лише управляти підрозділом в активних бойових діях, а й організувати роботу з особовим складом в мирний і воєнний час за різних умов обстановки, виявляти критичне та стратегічне мислення, навички аналізу ризиків та прийняття рішень, ініціативність, об'єктивність, відповідальність, інноваційність, комунікативні навички [22]. Таким чином, комунікативні навички військових фахівців є важливим компонентом інтелектуальної та компетентної освітніх складових їх професійної підготовки [12].

Поняття дискурсивної культури розглядається у співвідношенні з комплексом комунікативних навичок і означає вміння побудови дискурсу – тексту чи повідомлення, створеного згідно правил мови та у сукупності з екстралінгвістичними засобами реалізованого в певній ситуації [4]. Окремі дослідники [6] визначають дискурсивну культуру як здатність майбутнього фахівця логічно поєднувати речення, створювати завершені відрізки мовлення та розуміти текст, вміння вести бесіду чи реалізувати писемне мовлення з дотриманням вимог стилю та риторичної ефективності. Водночас О. Осова [18] зазначає, що дискурсивна культура передбачає розуміння різних типів дискурсів та вміння їх створювати з урахуванням умов комунікативного середовища.

Зважаючи на це, та беручи до уваги окремі дослідження, що стосуються професійного дискурсу військовослужбовців [24], можемо зробити висновок, що дискурсивна культура майбутніх офіцерів означає вміння правильно розуміти та використовувати професійний дискурс згідно правил мови в різних професійних ситуаціях. Дискурсивна культура майбутнього військового фахівця є складовою загальної культури його особистості; ці поняття залежать один від одного та впливають один на одного, визначаючи рівень сформованості готовності до професійної діяльності в цілому та спілкування зокрема, а також передбачаючи професійну орієнтацію, адаптацію, удосконалення [14].

На основі аналізу наукової літератури [14, 17, 24] окреслимо структуру дискурсивної культури майбутніх офіцерів, яка сприяє реалізації позитивної комунікативної взаємодії та виконанню професійних завдань засобами дискурсу.

Компоненти дискурсивної культури забезпечують зв'язаність, логічність та організацію професійного мовлення і включають: знання правил та норм мовлення; готовність до здійснення позитивної комунікативної взаємодії, ініціативність спілкування; ціннісно-смісловне ставлення до мети та змісту професійного спілкування; професійна етика; соціально-комунікативні навички, які дозволяють ефективно взаємодіяти в професійному середовищі, використовуючи засоби мови; об'єктивна самооцінка; розуміння комунікативні стратегії й тактики мовленнєвої поведінки військового фахівця; інформаційна грамотність; навички міжкультурної комунікації; навички спільної діяльності; лідерство; інноваційність; здатність використовувати інформаційно-комунікаційні технології (далі – ІКТ).

Науковці [3, 12, 22] підкреслюють важливість розвитку комунікативних навичок та підготовки до професійного спілкування майбутніх офіцерів і наголошують, що підвищення ефективності освітнього процесу неможливо без перегляду існуючої методики навчання. Водночас, формування дискурсивної культури передбачає активізацію комунікативної діяльності особистості шляхом модернізації організаційних форм навчання та імплементації інноваційних технологій [18].

У контексті професійної підготовки майбутніх фахівців інноваційна технологія означає упорядкований комплекс дій та алгоритм процедур, які забезпечують досягнення бажаного педагогічного результату в умовах освітнього процесу [1]. Ми вважаємо, що використання інноваційних технологій сприяє формуванню дискурсивної культури майбутніх офіцерів під час їхнього навчання у ВВНЗ.

Вибір інноваційної технології – це вибір стилю викладача та системи взаємодії між учасниками освітнього процесу. Тому кожна технологія повинна відповідати певним вимогам [7, 10]. Сюди відносяться: системність (взаємозв'язок компонентів, цілісність, логічність педагогічних дій); планування та управління (можливість проектування завдання, вибір інструментів, оцінка результату та корекція за необхідності); ефективність (орієнтація на досягнення бажаного результату); повторюваність (можливість відтворення на іншому занятті в іншій навчальній групі з іншими здобувачами); концептуальність (необхідність опиратися на певну методологічну концепцію); наочність (можливість використання демонстраційного матеріалу, аудіо- чи відеосупроводу, мультимедійних зазобів навчання, ІКТ); інноваційність (використання нового методу чи прийому, який створено відповідно до динамічних умов освітнього процесу).

Зважаючи на ці вимоги, можна виділити окремі інноваційні технології, які можуть використовуватися у процесі професійної підготовки майбутніх офіцерів для формування дискурсивної культури. Вони є наступними: інтерактивне навчання, ігрові технології, тренінги, інтенсивне навчання, проблемне навчання, кейс-технології, технології мережевого навчання, горизонтальне навчання, інтерактивна лекція, а також лекція-конференція. Розглянемо їх детальніше.

Однією з дієвих інноваційних технологій формування дискурсивної культури майбутніх офіцерів є *інтерактивне навчання* [12, 22], що тяжіє до організації такої взаємодії між викладачем та здобувачами освіти, коли всі вони є активними учасниками процесу навчання та зацікавленими односторонніми. Інтерактивне навчання передбачає занурення у спілкування і сприяє створенню партнерських відносин між суб'єктами навчання, а також комфортних та сприятливих умов навчання. Під час виконання інтрактивних вправ на занятті, як-от: диспут, дискусія, навчальний діалог, обговорення в групах, курсанти вчать правильно формулювати висловлювання, закріплюють вивчений матеріал, розмірковують, а також підвищують рівень ініціативності, розвивають здібності самостійно приймати рішення, креативно мислити, аналізувати ситуацію. Інтерактивне навчання є необхідною умовою

вдосконалення роботи на занятті, підвищення мотивації здобувачів освіти, зростання якості професійної підготовки, формування загальної культури та дискурсивної зокрема [7].

Також науковці [2, 22] звертають увагу на використання *ігрових технологій* процесі професійної підготовки майбутніх військових фахівців, у тому числі для формування дискурсивної культури. Використання ігор допомагає курсантам уявити моделі майбутньої професійної діяльності, заохочує їх представити власне розуміння ситуацій та прийняття правильного рішення, що, в свою чергу, потребує колективного обговорення та побудови адекватних висловлювань. Окрім того, застосування ігрових технологій потребує опори на мовленнєву ситуацію та передбачає вибір певних лінгвістичних та екстралінгвістичних засобів. І. Бабій [2] розрізняє використання мовленнєвих ситуацій двох типів: природних та навчальних. Природні ситуації базуються на реальному професійному середовищі і передбачають формування інтегрованих знань, а навчальні створені штучно та орієнтовані на засвоєння попередньо вивченого матеріалу. Ігри відіграють вирішальну роль у формуванні інноваційного мислення та готують його до виконання професійних завдань [22].

Тренінги є окремою технологією, яку широко використовують для у процесі професійної підготовки майбутніх офіцерів [12]. Цю інноваційну технологію використовують для розвитку й удосконалення комунікативних навичок, формування навичок самовдосконалення, готовності до комунікативної взаємодії, використання комунікативних стратегій та тактик [23]. І. Зайцев [9] зазначає, що важливим є використання тренінгів з професійної комунікації та конфліктології. Такий вид тренінгів передбачають формування навичок аналізу умов комунікативного середовища, прийняття рішення у конфліктній ситуації, вміння адекватно реагувати на проблемну ситуацію, розвиток дискурсивного мислення, професійної етики, лідерських якостей, а також сприяють підвищенню мотивації до майбутньої професійної діяльності.

Інтенсифікація навчання асоціюється з пришвидшеним оволодінням навчальним матеріалом за рахунок задіяння творчого потенціалу здобувачів освіти та розкритті психологічних резервів особистості [8]. Технологія інтенсивного навчання вимагає побудови керованої послідовності дій курсантів, дотримання принципів функціональності та системності. В межах ВВНЗ інтенсивне навчання найчастіше використовується для іншомовної підготовки та навчання гетерогенних груп [17]. Така технологія допомагає курсантам навчатися більш ефективно, опрацювати велику кількість навчального матеріалу за короткий час, оперативно приймати рішення та якісно аналізувати професійні ситуації.

Наступною інноваційною технологією формування дискурсивної культури майбутніх офіцерів є *проблемне навчання*, що передбачає створення проблемних ситуацій викладачем і подальшу навчально-дослідну роботу курсантів [21]. У результаті такого виду завдань здобувачі освіти мають змогу вдосконалити комунікативні та пізнавальні навички, вміння вирішувати проблемні ситуації, оволодівають творчою діяльністю та навичками самостійної роботи. Окрім того, проблемне навчання стимулює особистісний та професійний розвиток майбутнього військового фахівця, сприяє розвитку культури мислення. Імплементация проблемних ситуацій на занятті та їх вирішення позитивно впливають на вдосконалення лексичних, граматичних, стилістичних правил мови, формування навичок розуміння та правильної побудови висловлювання, розвиток навичок аналізу та інтерпретації професійного дискурсу, підвищення рівня термінологічної компетентності [21, 24].

Кейс-технології означає навчання на основі реальних ситуацій [1]. Для вдосконалення дискурсивної культури викладач може використовувати уявні

завдання, дотичні до теми заняття; завдання, розроблені експертами; або ж сюжет ситуації, яка уже відбувалася в професійній діяльності. Спочатку викладач знайомить з обставинами, повідомляє усі деталі ситуації, а курсанти знайомляться зі змістом завдання самостійно або колективно. Після цього курсанти працюють в мікрогрупах та приймають рішення. Використання кейс-технологій сприяє розвитку комунікабельності, аналітичних вмінь, навичок роботи в групі, лідерства, креативності. Особливу роль відіграє власне презентація рішення, оскільки курсанти можуть це робити усно, письмово, а також за допомогою ІКТ [20], що підвищує рівень навичок публічних виступів, вичленення головних тез інформаційного пласту та допомагає ефективно організувати взаємодію з аудиторією.

Останнім часом все більшої популярності набувають *технології мережевого навчання*, які базуються на широкому використанні можливостей ІКТ в освітньому процесі [1]. Так, електронні підручники, електронні навчально-методичні комплекси, мультимедійні програми, онлайн-ігри, хмарні технології активно застосовуються для формування дискурсивної культури майбутніх офіцерів. Водночас, курсанти демонструють підвищення рівня комунікативних навичок, професійної етики, ІКТ-компетентності, креативності, навичок аналізу, інформаційної компетентності, інноваційності.

Горизонтальне навчання стосується взаємного навчання і передбачає обмін знаннями, ідеями, навичками між здобувачами освіти [7]. Горизонтальне навчання є ефективним механізмом для формування комплексу навичок, які складають дискурсивну культуру: комунікативні, аналітичні та соціальні навички, лідерство, менторство, креативність, навички роботи в команді, прийняття рішення та аналіз ризиків, а також сприяють розвитку ініціативності, відповідальності, дисциплінованості. Технологія горизонтального навчання може використовуватися як елемент практичного заняття чи семінару, а також під час самостійної роботи курсантів.

Найбільш поширеною формою навчання в системі вищої освіти є лекція проте сьогодні спостерігаємо перехід до інноваційних форм проведення лекційного заняття. Інноваційні лекції, на нашу думку, на відміну від традиційних, сприяють розвитку креативного мислення, формують навички самостійного навчання, наукового пошуку та критичного аналізу матеріалу, що опрацьовується, розвивають навички ведення дискусії, презентації та переконання. Прикладами таких лекцій є інтерактивна лекція та лекція-конференція.

Інтерактивна лекція передбачає мінімізацію мовлення викладача і використання проблемних та пошукових методів для вивчення нового матеріалу [16]. Під час такого заняття викладач не просто пояснює матеріал, а вибудовує алгоритм розуміння нової інформації курсантами та формує систему знань курсантів. Інтерактивна лекція дає можливість вивчити великий обсяг матеріалу, забезпечує зворотній зв'язок, а також формує інтерес до вивчення дисципліни, стимулює творчу активність у процесі засвоєння навчального матеріалу [1]. Водночас курсанти вдосконалюють навички розуміння професійного дискурсу та продукування правильних висловлювань у логічних зв'язках.

Лекція-конференція стає поширеною формою проведення заняття, заняття, основною метою якого є обговорення попередньо вивченого матеріалу чи обговорення підготовлених повідомлень, що стосуються актуальних проблем майбутньої професійної діяльності, власного досвіду, передового досвіду зарубіжних країн тощо [1].

Аналіз наукової літератури [3, 6, 18] свідчить, що формування дискурсивної культури майбутніх офіцерів відбувається у три етапи: підготовчий, комунікативний

та професійний. Підготовчий етап передбачає вивчення термінів, особливостей професійного дискурсу, формування комунікативних навичок, засвоєння мовних правил для побудови власних висловлювання. На комунікативному етапі відбувається вдосконалення комунікативних навичок, створення зв'язного висловлювання, продукування монологічного та діалогічного мовлення. На професійному етапі здійснюється розвиток дискурсивних умінь курсанта в професійні галузі, формування інтегрованої професійної компетентності та можливість виконання комплексних вправ. На кожному етапі викладач може використовувати певні вправи та завдання для формування дискурсивної культури майбутнього офіцера. На рис. зображено схему формування дискурсивної культури майбутнього офіцера та використання інноваційних технологій на кожному етапі.

Рис. 1 Формування дискурсивної культури майбутнього офіцера засобами інноваційних технологій

Таким чином, використання інноваційних технологій у процесі формування дискурсивної культури майбутніх офіцерів сприяє не лише отриманню теоретичних знань щодо здійснення позитивного професійного дискурсу, а й забезпечує розвиток комплексу навичок, які необхідні для реалізації дискурсивної культури в майбутній професійній діяльності.

Висновки

Модернізація освітнього процесу у ВВНЗ, апроксимація системи вищої освіти зі стандартами НАТО передбачає імплементацію інноваційних технологій, форм і методів навчання майбутніх військових фахівців. Дискурсивна культура є обов'язковим компонентом професійної компетентності військового фахівця і розглядається у

співвідношенні з комплексом комунікативних навичок. Високий рівень дискурсивної культури дає змогу офіцеру будувати висловлювання згідно правил мови та у сукупності з екстралінгвістичними засобами реалізованого в певній ситуації, реалізувати писемне мовлення з дотриманням вимог стилю та риторичної ефективності.

Структуру дискурсивної культури майбутніх офіцерів включає низку компонентів, а саме: знання правил та норм мовлення; готовність до здійснення позитивної комунікативної взаємодії, ініціативність спілкування; ціннісно-сміслові ставлення до мети та змісту професійного спілкування; професійна етика; соціально-комунікативні навички, які дозволяють ефективно взаємодіяти в професійному середовищі, використовуючи засоби мови; об'єктивна самооцінка; розуміння комунікативних стратегій й тактики мовленнєвої поведінки військового фахівця; інформаційна грамотність; навички міжкультурної комунікації; навички спільної діяльності; лідерство; інноваційність; здатність використовувати ІКТ.

На основі аналізу наукової літератури з'ясовано, що формування дискурсивної культури передбачає активізацію комунікативної діяльності особистості шляхом модернізації організаційних форм навчання та імплементації інноваційних технологій. У контексті професійної підготовки майбутніх фахівців інноваційна технологія означає упорядкований комплекс дій та алгоритм процедур, які забезпечують досягнення бажаного педагогічного результату в умовах освітнього процесу. Вибір інноваційної технології для формування дискурсивної культури майбутніх офіцерів залежить від наявності певних критеріїв: системність, планування та управління, ефективність, повторюваність, концептуальність, наочність, інноваційність.

Окреслено інноваційні технології, які використовуються у процесі професійної підготовки майбутніх офіцерів для формування дискурсивної культури. Вони включають: інтерактивне навчання, ігрові технології, тренінги, інтенсивне навчання, проблемне навчання, кейс-технології, технології мережевого навчання, горизонтальне навчання, інтерактивна лекція, а також лекція-конференція. Доведено, що формування дискурсивної культури майбутніх офіцерів відбувається у три етапи: підготовчий, комунікативний та професійний. На кожному етапі викладач може використовувати певні вправи та завдання для формування дискурсивної культури майбутнього офіцера.

У подальшому плануємо розробити методичні рекомендації використання інноваційних технологій для формування дискурсивної культури майбутніх офіцерів.

Список використаних джерел

1. Авраменко В., Пархета Л. Інноваційні технології формування мовленнєвої компетентності майбутніх педагогів. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2019. № 2. С. 6-13. DOI: <https://doi.org/10.31499/2706-6258.2.2019.178449>
2. Бабій І. В. Ігрові методи навчання у процесі мовленнєвої підготовки майбутніх працівників ДСНС. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2018. № 17. С. 130-134.
3. Бабіч О. В. Модель формування комунікативно-дискурсивної культури майбутніх офіцерів-прикордонників. *Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія»*. 2017. № 259. С. 13-21.
4. Бабіч О. В. Поняття комунікативно-дискурсивна культура: історичний аспект. *Вісник Національного університету оборони України*. 2013. № 6(37). С. 7-13.
5. Блощинський І., Бабіч О. Етапи, зміст і методика проведення експериментальної роботи щодо формування комунікативно-дискурсивної культури майбутніх офіцерів-прикордонників. *Педагогічний дискурс*. 2017. № 22. С. 19-24.

6. Боднар С. В. Проблема формування іншомовної дискурсивної компетентності майбутніх економістів. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки.* 2016. № 1(11). С. 158-164.
7. Бхіндер Н. Інноваційні технології у процесі професійної підготовки прикордонників в Республіці Індія. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка.* 2018. № 2. С. 132-139. DOI: <https://doi.org/10.25128/2415-3605.18.2.18>
8. Деркач А. С. Інтенсивне навчання іноземних мов: базові методи, принципи і моделі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки.* 2017. №. 148. С. 49-53
9. Зайцев І. Підготовка майбутніх офіцерів Збройних Сил за кордоном: досвід та перспективи для української системи військової освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2021. № 6(110).
10. Інноваційні технології навчання: навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів / відп. ред. Бахтіярова Х.Ш. Київ: НТУ, 2017. 172 с
11. Конаржевська, В. І. Досвід Збройних Сил Німеччини у підготовці майбутніх офіцерів до здійснення стратегічних комунікацій. *Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія».* 2018. № 60. С. 186-196. DOI: 10.5281/zenodo.2540216
12. Криворучко І. Я. Розвиток комунікативних навичок майбутніх керівників органів охорони державного кордону. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика.* 2019. № 5(92). С. 127-134. DOI: 10.33216/2220-6310-2019-92-5-127-134
13. Куришко Є. А. Аналіз досвіду впровадження військово-прикладних вправ в арміях провідних країн-членів НАТО. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт).* 2022. № 9(154). С. 50-54. DOI: 10.31392/NPU-nc.series15.2022.9(154).12
14. Марченко О. Г., Сидоренко І. І. Методологічні та теоретичні засади формування професійної культури офіцера як актуальна проблема військово-професійної підготовки. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи.* 2022. № 88. С. 148-152. DOI: 10.31392/NPU-nc.series5.2022.88.29
15. Мітягін О., Вітер Д., Карпенко В. Формування моделі професійної військової освіти в Україні з урахуванням процедур оперативного планування НАТО. *Військова освіта.* 2021. № 1(43). С. 64-78. DOI: 10.33099/2617-1775/2021-01/64-78
16. Нагорний В. В., Нагорна Н. О., Сінченко Д. М. Інтерактивна лекція як сучасна форма викладання дисципліни у вищій школі. Актуальні питання підготовки майбутніх фармацевтичних та медичних фахівців в умовах сучасної освіти: збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. Житомир: КВНЗ «Житомирський базовий фармацевтичний коледж ім. Г. С. Протасевича», 2016. С.187-189. URL: [http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/4077/1/Нагорний%20ВВ 2016 187-189.pdf](http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/4077/1/Нагорний%20ВВ%202016%20187-189.pdf)
17. Нанівська Л. Л. Особливості комунікативної компетентності майбутніх офіцерів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2018. Вип. 2(43). С. 192-195. DOI: 10.24144/2524-0609.2018.43.192-195
18. Осова О. О. Інноваційні технології формування дискурсивної компетенції майбутніх учителів-філологів. *Інноваційна педагогіка.* 2019. № 14(2). С. 92-95.
19. Постанова Кабінету Міністрів України «Про трансформацію системи військової освіти» № 1410 від 15 грудня 1997 року, зі змінами від 30 грудня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1410-97-п>

20. Романов І. Р. Метод кейсів: перспективи використання у навчанні майбутніх правознавців англійської мови. *Молодий вчений*. 2017. № 10(50). С. 529-534. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/10/120.pdf>
21. Савицька А. П. Педагогічна технологія навчання курсантів англійської мови за професійним спрямуванням на основі проблемного підходу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 73(2). С. 173-177. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.73-2.32>
22. Севрук В. А. Досвід країн-членів НАТО щодо професійної підготовки майбутніх офіцерів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 84. С. 233-237. DOI: [10.32840/1992-5786.2022.84.42](https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.84.42)
23. Червоний П.Д. Формування комунікативної компетентності в процесі підготовки курсових офіцерів до виховної роботи методом тренінгу. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2009. № 24. С. 218-224.
24. Bhinder N. The Reshaping of Professional Discourse among Young Military Leaders during the COVID-19 Pandemic in Ukraine. *Arab World English Journal. 2nd Special Issue on Covid-19 Challenges*. 2022. № 2. P. 85-103. DOI: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/covid2.6>